

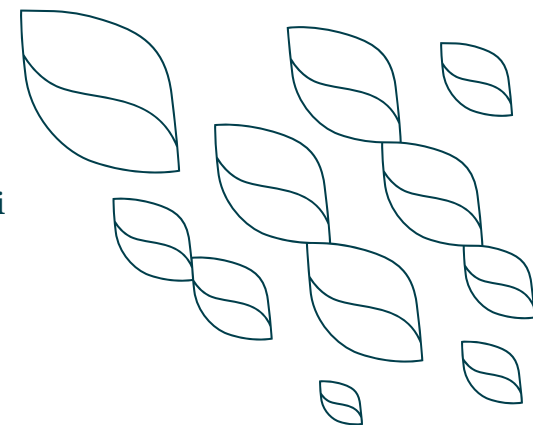
LAPSIASIAVALTUUTETTU
MÁNÁIDÁITTARDEADDJI

”Somá, ahte justa mun oaččun stuđeret dán giela ja dat lea oassi mu kultuvrra”

Sámemánáid buresveadjin ja vuoigatvuodaid ollašuvvan

Čielggadusas guorahalle sámemánáid buresveadjima ja vuoigatvuodaid ollašuvvama nu mo mánát leat ieža muitalan. Bohtosiid vuodul sámemánáid dilli lea mánggaid osiid bealis buorre. Sámemánáid eallima leage sivva guorahallat mángga perspektiivvas. Iežas oasis mánggaid sámemánáid eallimii buktet mánggagielatvuohta, gávtti geavaheapmi ja sápmelaččaid árbevirolaš ealáhusat.

Mánáidáittardeaddji doaimmahat ollašuhthii čielggadusa oassin našuvnnalaš mánnástrategiija jagi 2022 áigge. Čielggadussii oassálaste 11–17-jahkásaš mánát sápmelaččaid ruovttuguovllus ja eará sajiin Suomas, geat dovdet iežas sápmelažžan. Jearahallanskovi gárvvisteami várás jearahalle guđa máná. Digitála jearahallamii vástidedje 83 máná.

Bohtosat

Nana gaskavuohta lundui ja fuolla dálkkádatnuppástusas

Nana gaskavuohta lundui oidno go mánát muitalit maid barget astoáiggis, astoáiggedoaimmainis ja buorre dovddu báikkiin ja go sii suokkardallet boahhtevuođa ja iežas sávaldagaid. Mánát buktet ovdan maiddáid dálkkádatnuppástusa váikkuhusaid lundui ja dan bokte sápmelaččaid vejolašvuođaide hárjehit árbevirolaš ealáhusaid, dego duddjoma, guolásteami ja boazodoalu. Mánát suokkardallet maiddáid mielalaš buresveadjima perspektiivvas dálkkádatnuppástusa buktán nuppástusaid luonddus.

“Luossa jávká, eallit eai birge, eat sáhte birget luonddus dego árabut.”

Boaittobeal báikkiid hástalusat lihcadeamis ja bálvalusaid oažžumis

Mánát sáhttet ássat guhkin nuppiiguin, goas almmolaš johtolaga váilun, vuoruid guhkes gaskkat dahje almmolaš johtolaga divrrasvuohta eastadit mánáid lihcadeami iehčaneaset skihpáriid lusa, astoáiggedoaimmaide dahje juoba skuvllii. Boaittobeal báikkiid eai govve dušše váilevašvuohtan, muhto maiddáid earenoamážin ja dehálažžan.

“Go dáppe ássá, de eai leat makkárga astoáiggedoaimmat ja dearvvašvuođabálvalusaid lusa lea čuođi kilomehtera mátki.”

Sápmelašvuohta ja sápmelaččaid vuoigatvuodát

Sápmelaččaid vuoigatvuodain mánát buktet ovdan earenoamážit gillii laktáseaddji vuoigatvuodaid. Maiddáid oahpahussii ja eará bálvalusaide laktáseaddji vuoigatvuodát bohtet ovdan. Mánát leat fuolas das mo earát jurddašit sin gielas, kultuvrras ja sápmelaččaid vuoigatvuodain. Oassi mánáin dovdá, ahte giela oahpahus man sii leat ožžon, ollašuhthá vuoigatvuodaid ja oidnet, ahte giella buktá boahhtevuođas sidjiide vejolašvuođaid oahpuin ja bargoeallimis.

“Vuoigatvuohta iežas gillii ja kultuvrii. Vuoigatvuohta oažžut bálvalusaid sámegillii sápmelaččaid ruovttubáikegottiin.”

Sámegiela geavahanvejolašvuođat

Sámegielaid geavaheapmi mánáid eallimis nanne sápmelaš identitehta ja oktiigullelašvuođa dovddu sápmelašvuohtii ja sápmelaš árbevieruide. Sápmelaččaid ruovttuguovllus mánáid vejolašvuođat geavahit sámegielaid leat eanet mánggabealagat go eará sajiin Suomas. Sámegielaid geavaheami ráddje birastahti giellabiras. Mánát garvet sámosteamis dáhpáhusain, main sii eai dieđe, sámostago dat geain sii háleštit, dahje jos sii eai ieža dovdda ahte máhttet giela doarvái bures.

“Sámástan sámegiela diimmus, dasgo in dovdda geange gii sámástivččii.”

Doaibmabidjoevttohusat

Nana gaskavuolta lundui ja fuolla dálkkádatnuppástusas

1. Doarjut mánáid gaskavuolta lundui ja vuoigatvuolta oassálastit sápmelaččaid árbevirolaš ealáhusaid geahččaleapmái ja hárjeheapmái.
2. Čatnasit ásahuvvon nuoskkidanmihttomeriide vai muddet dálkkádatnuppástusa ja sealluhit árbevirolaš ealáhusaid.

Boaittoheal báikkiid hástalusat lihcadeamis ja bálvalusaid oazžumis

3. Ordnet mánáide vuogas deaivvadanbáikkiid giliide ja boaittoheale báikkiide.
4. Ovddidit almmolaš johtalusa ja earálágan fievrriidanhámiid mat dorjot mánáid iehčanas lihcadeapmi skuvllii ja astoáiggis.

Sápmelašvuolta ja sápmelaččaid vuoigatvuolat

5. Lasihit dieđu sápmelaččaid birra skuvllain ja sierra dieđihankanálain vai geahpedit vealaheami ja givssideami.
6. Skuvllet sámegeielat oahpaheaddjiid doarjut mánáid sápmelaš identitehta sihke dorvvastit unnimustá oppalaš/almmolaš ja beavttálmahtton doarjaga iežas eatnigielain.

Sámegeielaid geavahanvejolašvuolat

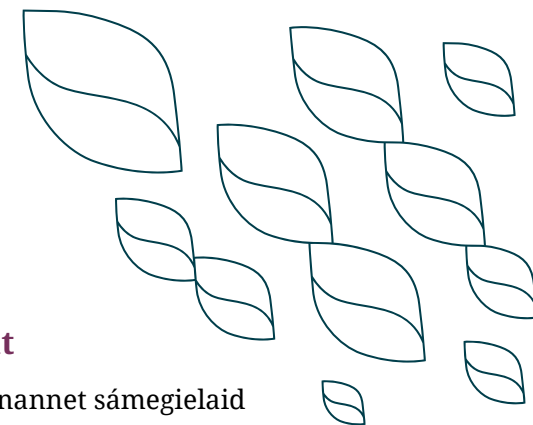
7. Gárvvistit sámegeielat oahppomateriálaid nannet sámegeielaid oahppama ja geavaheami.
8. Ovddidit sámegeielat astoáiggedoaimmaid ja vejolašvuotaid geavahit sámegeielaid earenoamážit sápmelaččaid ruovttuguovllu olggobealde ássi sámemánáid sápmelaš identitehta nannemin.

Sámemánáid gullan

9. Sihkkarastit sámemánáid jeavddalaš gullama áššiin mat laktásit mánáid buresveadjimii ja vuoigatvuotaid ollašuvvamii kvalitatiiva ja kvantitatiiva metodain vai olahit čuovvulandieđuid.

Mánáid deháleamos vuogit mat buoridit buresveadjima ja vuoigatvuotaid ollašuvvama

- dieđu lasiheapmi sáme kultuvrras
- vejolašvuolta geavahit eanet sámegeielaid astoáiggis
- sámegeielat oahppomateriálat ja oahppan oahpaheaddjit
- báikkit gos leat astoáiggis, almmolaš johtolat, fievrrideamit ja vuodjinlobit.

Sápmelaččat Suomas

- Sápmelaččat leat Eurohpá áidna virggálaš eamiálbmot. Sápmelaččat ássat njealji stáhta guovllus: Suomas, Ruotas, Norggas ja Ruoššas.
- Sápmelaččain lea iežas giella ja kultuvra, maid bajásdoallan ja ovddideapmi leat dorvvastuvvon vuodđolágain.
- Suomas hállet golmma sámegiela: davvisámegiela, anárašgiela ja nuortalašgiela.
- Suomas leat sullii 10 000 sápmelačča, geain badjel 60 proseantta ássat sápmelaččaid ruovttuguovllu olggobealde.
- Sápmelaččain lea ruovttuguovllustis iežas giela ja kultuvrra guoskevaš iešráđđen vuodđolága mielde. Sápmelaččaid iešráđdemii gullevaš bargguid dikšu parlameanta, sámediggi, man sápmelaččat leat válggain válljen. Nuortalaččaid giličoahkkin lea nuortalaččaid árbevirolaš ja dološ iešráđđenvuogádat.
- Sámegiela oahpahusa ja oahpahusa sámegillii fáallet skuvllain, maiddái gáiddusin. Árrabajásgeassima fáallet earet eará sámegielat giellabesiin.
- Sápmelaččaid diđolašvuohta gielalaš vuoigatvuodainis ja bálvalusaid oazžuma buorráneapmi leat ovddidan sámegielaid eallinfámolašvuođa.
- Sámi álbmotbeaivvi ávvudit 6. guovvamánu.

Loga lasi:

Elina Weckström, Karri Kekkonen & Outi Kekkonen (2023).

”Somá, ahte justa mun oaččun studeret dán giela ja dat oassi mu kultuvrra”:

Sámemánáid buresveadjin ja vuoigatvuodaid ollašuvvan.

Mánáidáittardeaddji doaimmahaga almmustahttimat 2023:1.

<https://lapsiasia.fi/julkaisut>

LAPSIASIAVALTUUTETTU
MÁNÁIDÁITTARDEADDJI

